

Az életkorok és a teológia

GÖRFÖL TIBOR

1976-ban született Mohácson. Szerkesztőként és fordítóként dolgozik, a Vigilia munkatársa. Legutóbbi írását 2003. 9. számunkban közöltük.

¹Dem. 12. (Ford. Németh L.) In: Vanyó L. (szerk.): *A II. századi görög apologéták*. SZIT, Budapest, 1984, 582.

²Vö. pl. *Expositio in Apocalypsin* (Velece, 1527; reprint: Frankfurt a. M., 1964).

³Az emberi nem nevelése. (Ford. Boros G.) Magyar Filozófiai Szemle, 1992/5–6, 986–1012.

⁴A. Gügler: *Die heilige Kunst, Darstellung der Bücher des Alten Testaments*. 2. Hälfte. Luzern, 1818, 247skk.

⁵*Epistola ad fratres de Monte Dei* 188 (SC 223, 296)

⁶Uo. 279 (SC 223, 342).

⁷Uo. 140 (SC 223, 254).

Érthető, hogy az „igazság tanításában járatlanokat” „csecsemőnek” nevező (Zsid 5,14), a „gyermekhez való dolgokkal felhagyó” felnőttiségről (1Kor 13,11) és a „Krisztus teljességének” megfelelő „életkorról” (Ef 4,13) beszélő Írás nyomán a története során a teológia gyakran alkalmazott az életkorokkal kapcsolatos képeket. Egyrészt az üdvtörténet leírására; a legmeghökkenőbb itt Irenaeus elgondolása, aki szerint teremtésekor az ember „egészen kicsi volt, még gyermek, és növekednie kellett, hogy a felnőtt kort elérje”,¹ vagyis az eredeti állapot tökéletlenség, amelyből az embernek a „látás”, az „egészség”, a „világosság” és az „élet” ellentétének megtapasztalása által kellett elérnie a teljességet. A bibliai neveléseszmé azután — más hangsúlyokkal — fontos szerepet játszott az alexandriai teológiában, majd végzetes változáson ment keresztül Joachimnál, aki szerint csak az ószövetségi gyermekkor (*parvuli*) és az újszövetségi ifjúkor (*adolescentes*) után bekövetkező korban elnyert „szellemi megértéssel” (*intelligentia spiritualis*) válik az ember Isten barátjává (*amici*),² mindez újra felbukkan a felvilágosodás joachimista történelemszemléletében: Lessingnél a gyermekorból Jézuson át vezet Isten az emberiséget az ész birodalmába.³ A felvilágosodással szembehelyezkedő romantikus teológia (például Alois Gügler) azután ismét kiemeli, hogy bár a teljesség csak Krisztussal érkezett el, az emberiség „gyermekkora” (a teremtetés) maradandó és állandó alap.⁴

Másfelől természetesen a felemelkedési sémákban gondolkodó spirituális teológia alkalmazta előszeretettel az életkorok képét a hitbeli fejlődés leírására. Árnyaltsága okán leginkább talán Saint-Thierry Vilmos *Epistula aurea*-ját érdemes megemlítenünk, ahol Vilmos részletesen bemutatja, miként jut el a hit a hánykolódó ifjúkortól (*aetas labilis*) az érettségre (*virilis maturitas*),⁵ majd Isten édességének megtapasztalására (*divinae suavitatis experientia*),⁶ de hangsúlyozza, hogy minden esetben egyazon emberről van szó (*unum hominem describimus*),⁷ vagyis a hitbeli fejlődés nem elfele tart a kezdeti (a megtérésben elnyert, a keresztségben tanúsított stb.) hittől: a „fejlődés” a hit kibontakozása, és a hitbéli „tudás” sem több a „hitnél”.

Szigorú értelemben ezért nem léteznek keresztény életkorok; hitbeli élet a keresztény állapotban végbemenő folytonos önát-

⁸Maurice Blondel:
Tagebuch vor Gott.
(Ford. Hans Urs von
Balthasar.) Einsiedeln,
1988, 77.

⁹Uo. 201.

¹⁰H. U. v. Balthasar:
Bewegung zu Gott.
In: *Sponsa Verbi*,
Einsiedeln, 1967,
13–50, 13.

¹¹Gustav Siewerth:
Metaphysik der Kindheit.
Einsiedeln, 1957, 35.

¹²R. Guardini: *Die
menschliche Wirklichkeit
Jesu*. Mainz, 1991³, 117.

¹³R. Guardini: *Levelek
az önnevelésről*. (Ford.
Ciszterci nővérek,
Kismaros.) SZIT,
Budapest, 1992, 47.

¹⁴Vö. Hanna-Barbara
Gerl: *Romano Guardini
1885–1968. Leben und
Werk*. Mainz, 1985,
360–363.

adás, a Jézus Krisztusba ágyazódás mozgása, amelyben az öregkor sem hoz változást, hiszen aki abból meríti létét, amit Jézus Krisztus érte és helyette megtett, az tudja, hogy „a jövő, amely azelőtt olyannyira nyugtalanított, (...) a jövő Te vagy. (...) Mi lesz velem, ki vagyok, mennyit érek – ne gondoljunk többé erre; az lesz majd, amit Te akarsz.”⁸ És aki így él, annak „nemcsak akkor kell megtanulnia a meghalást, ha eljön a halál”⁹, hiszen egész élete az önlemondás gyakorlása.

Ennek ellenére a katolikus teológia és bölcselet gyakran kitüntetett figyelmet fordít egy meghatározott életkorra, a gyermekségre: arra, hogy az anyja mosolyában nyugvó gyermek „megérti, hogy ez a szeretet a legfőbb és teljességgel elégséges jó, amin túl a priori már nem lehet valami magasabb rendűt várni, (...) vagyis ebben az én-te kapcsolatban lényegileg feltárul a valóság (mint a paradicsomban)”, ez olyan ragyogóan megvilágít mindent, hogy ekkor „Isten is megmutatkozik”,¹⁰ hogy „az osztatlan életben” élő gyermeket „az emberi lét minden eleme akadálytalanul átjárja”.¹¹ A gyermekség azonban nem pszichológiai megfigyelések terepe (hanem az ember lényeg feltárásának kitüntetett lehetősége); éppúgy nem, ahogy az egész keresztény élet sem: ha a kereszténység az egész Szentháromság cselekvéseként létrejövő hűposztatikus egységből származik, és a keresztény ember életmozgása is abba egységesül bele, amit a hűposztatikus egység tett lehetővé, akkor a keresztény élet sem közelíthető meg pszichológiailag, hiszen a pszichológia semmit sem tud kezdeni a hűposztatikus egységgel.

Ezt senki nem tudta jobban Romano Guardininél, aki ismételten kiemelte, hogy „Jézus voltaképpen létmódjáról már nem fejthető ki semmiféle pszichológia”.¹² Noha az emberi életet radikálisan ontológiai alapon közelítette meg, bölcsessége konkrét képet is rajzolt az emberi életútról: nevelői és lelkipásztori tevékenysége jóvoltából Guardini évtizedeken át megtapasztalhatta, mit jelentett, hogy „a fiatalok kinyitották a szemüket”, és a „dolgokhoz akartak visszatérni”,¹³ ahogy tudta azt is, mit jelent az öregség „tisztá testi fájdalma”.¹⁴ *Die Lebensalter* [Az életkorok] című előadássorozata ezt az ontológiai alapú, de konkrét szemléletet tükrözi; egyaránt jelen van benne Guardini élettapasztalata és néhány legfőbb témái közül (személy és örökkévalóság, az újkori kultúra, a technika pusztító ereje stb.).